

mint a politikai berendezkedés „egyedüli lehetőségének” konszolidálódása.

3. Harmadszor: a demokráciát mindenekelőtt a választásokkal azonosítják.

4. Negyedszer: Nem vesznek figyelembe fontos (gazdasági, társadalmi vagy kulturális természetű) lényegi tényezőket, amelyek az átmenet eredményét befolyásolják.

5. Ötödször: Nem valószínű, hogy a demokrácia kialakulását akadályozná az állam alakulása, mert a kettőt egymást erősítő folyamatnak tekintik.

Az 1989 utáni tranzíciós paradigma háromféle illúziót hívott életre:

1. Az első volt „a közvetlenség illúziója vagy inkább zsnarnoksága”¹⁷, ami tulajdonképpen egy hosszú folyamatra nyúlik vissza (Budapest 1956, Prága 1968, Gdansk 1980), és 1989 rendkívüli körülményeinek volt betudható, átadta a helyét a társadalmi átalakulás új, „felgyorsult” változatára vonatkozó elképzelésnek, és annak, hogy lehet „egy lökést adni a történelemnek”.

2. A második illúzió abból adódott, hogy azt a körülményt, hogy láthatólag nem volt egy globális ideológiai rivális, tévesen úgy értelmezték, mint a liberális demokrácia világméretű elfogadását. A Milosevics-jellegű nacionalistáktól a Balkánon egészen a kínai kommunistákig, az iszlamista mozgalmakról Marakestől Bangladeszig nem is szólva, a nemzetközi szintéren a szereplők széles spektruma enyhén szólva is nem volt meggyőződve a liberális demokrácia elkerülhetetlen győzelméről.

3. A harmadik illúzió azzal a feltételezéssel függött össze, hogy az átmenetek a diktatúrából szükségképpen a demokráciába kell hogy torkolljanak. Az esetek többségében azonban a rendszerek keverékéhez vezettek, vagy ahhoz, amit Steven Levitsky és Lucien A. Wy „kompetitív autoritarizmusnak”¹⁸ nevez, ami megenged választásokat és néhány alapvető szabályt, de semmiképpen nem teremt kiegyenlített játéktérrel a politikai szereplők számára, következésképpen akadályozza a hatalomváltás lehetőségét.

A remények mérlege

Hogyan vonható hát meg 1989 demokratikus reményeinek mérlege?

Vannak jó és rossz hírek ezzel kapcsolatban. A jó hír az, hogy az elmúlt években az alulról jövő demokrácia ébredésének lehettünk a tanúi olyan régiókban, ahol erre a legkevésbé sem lehetett számítani: a „színes forradalmaktól” kezdve Ukrajnában és Grúziában, egészen a 2011 decemberi választásokat követő moszkvai tömegtüntetéseikig és a 2011-es arab tavaszig. A rossz hír viszont az, hogy a demokrácia azokban az országokban, ahol már stabilnak látszott, válságba került.

Vajon tekinthető-e az arab tavasz egy újabb 1989-nek? Vannak párhuzamok a lélegzetelállító gyorsaság terén, amellyel egyes diktatúrák erőszakmentes láncreakciójának nyomására összeomlottak Tunéziától Egyiptomon át egészen Líbiáig – Tunézia szekuláris, művelt elitjével Magyarországra emlékeztetett, Líbia inkább Ceaușescu Romániájára, Egyiptom, a térség kulcsfontosságú országa ahhoz hasonló szerepet játszott, mint Lengyelország 1989-ben Kelet-Európa számára.

Sem 1989-et, sem 2011-et nem látták előre az elemzők, ami egyébként szerénységre int, másrészt arra figyelmeztet minket, hogy foglalkozunk a demokráciába való átmenet gyorsan felbukkanó problémáival. Ennek során az eltérések épp olyan fontosak, mint a mások példájából levonható tanulságok. Közép-Európa nem a Közel-Kelet. Vannak történelmi, kulturális és társadalmi különbségek, valamint a régi rezsimmel szembeni ellenállásnak másféle hagyományai, amely különbségek fontosak az új politikai elit kialakulásában és a demokratikus értékeknek való elkötelezettségük vonatkozásában. Nem kevésbé fontos, hogy egy nagyhatalom kihátrált a kormányváltásnál („Megint 1989 van, de most a Nyugat a Szovjetunió”), ez mindkét esetben hozzájárult az instabilitás előidézéséhez a régióban, és más geopolitikai implikációkkal járó időszaknak nyitott utat. Vannak-e vajon az ilyen összevethetőségeken túl olyan tanulságok, amelyeket a demokráciához vezető kelet-európai átmenet tapasztalataiból vontak le (például az alkotmány momentuma, nacionalista megosztottságok, egy külső európai fogódzó fontossága a demokratizáláshoz), amelyet a Földközi tenger déli partján végmenő változásoknál jelentőséggel bírnának?

Az „arab tavasz” címszó alatt összefoglalt sok különböző megmozdulás kimenetele továbbra is nagyon bizonytalan. De máris hozzájárultak ahhoz, hogy korrigáljanak legalább két Nyugaton bevett feltevést. Az első ilyen feltevés, ami „a kultúrák összecsapásának” tézisével függ össze, elhanyagolhatónak találta a demokratizálás esélyeit az arab világban, az ott uralkodó vallási és kulturális feltételek mellett. Hogy az iszlamizmus a demokrácia könnyen kezelhető alkotóelemévé válhat-e, ez nyitott kérdés, az arab tavasz mindenestre fel-tárt egy kultúrán belüli konfliktust.

A második feltételezés, amit az arab tavasz megkérdőjelezett, azzal a tézissel függ össze, hogy a Nyugat választási lehetőségei ebben a régióban egy szekuláris katonai rezsime vagy egy iszlam fundamentalizmus uralma közötti választásra szűkülnek le. Az európai aggodalmak az arab világgal kapcsolatban arra hajlottak, hogy két témára összpontosítsák a figyelmüket, az egyik a biztonság (a terrorista fenyegetés), a másik a bevándorlók beözönlésének kontroll alatt tartása. Most egy harmadik dimenzió is megjelent a látóterükben: a demokratizálódás lehetősége, ami nem jelent egyet az „elnyugatiasodással” vagy az

integrálódása a világba segített neki megszabadulni 1989 politikai stigmájától.

De az adósság-finanszírozás nem tarthatott örökké. Ferguson szavaival: Minél többet volt hajlandó Kína kölcsönözni Amerikának, annál többet voltak készek az amerikaiak kölcsönözni Kínától. Más szóval Kimerika volt a banki kölcsönök, a kötvénykibocsátások és az új derivatív szerződések özönének mögöttes oka, aminek a pénzvillág 2000 után tanúja lehetett. Ez volt a mögöttes oka az abszolút hozammal kecsegtető hedge fund befektetések áradatának. Ez volt a kiváltó oka annak, hogy a magán befektető társaságok kölcsönözhetek pénzt jobbról, balról, minden felől, hogy finanszírozni tudják a jelzálogvásárlásaikat. És Kimerika – vagy az ázsiai „megtakarítások özöne” ahogy a Financial Reserve elnöke, Ben Bernanke nevezte – volt a kiváltó oka annak, hogy az amerikai jelzálogpiac miért volt úgy tele pénzzel 2006-ban, hogy 100%-os jelzáloghitel lehetett kapni állandó jövedelem, állás vagy vagyon igazolása nélkül.³

Lényegében a világ többi részének megtakarításai segítettek felfújódni az ingatlan-buborékot Amerikában. És ahogy az már a kintlevőségi buborékoknál majdnem mindig lenni szokott, a könnyen jött pénzzel laza hitelfeltételek és leplezetlen csalások jártak együtt. Az eufóriát végül elkeseredés váltotta fel, ami aztán jólismert módon pánikba csapott át. A másodrendű piacokon kezdődött, mert a fizetéképtelenség ott következhetett be a legkönnyebben, de hamar általánossá vált, mint egy rémálom, mindezek után.

Most az az érdekes kérdés, hogy mihez kezd majd Kína és Amerika ezek után. Mindkettő hozzá van láncolva egy kapcsolathoz, amellyel eddig jól jártak, de mostanra terhessé vált. Nincs könnyű kiút belőle egyikük számára sem. Kína lett Amerika legnagyobb hitelezője, de továbbra is szüksége van Amerikára, hogy megvásárolja a termékeit, mozgásban tartsa a gazdaságát, foglalkoztassa fáradhatatlan munkásait. Ez azt jelenti, hogy még több pénzt kölcsönöz már amúgy is fizetéképtelen partnerének. Nyilvánvaló, hogy valami kiigazításra lesz szükség. A kínai vezetők máris hangot adtak nyugtalanságuknak az amerikai állami kötvényekben felgyűlt tartalékaik biztonságával kapcsolatban. Zhou Xiaochuan, a Kínai Népi Bank vezérigazgatója nemrégiben szólított fel egy új tartalékvaluta bevezetésére a szorult helyzetbe került zöldhasú helyett.⁵

A két trillió dollár értékűre becsült tartalékaival Kína jó pozícióban látszik lenni ahhoz, hogy változtasson a játékszabályokon. Használhatja arra a megváltozott széljárást, hogy ösztönözze a hazai keresletet, kiszorítva az amerikai fogyasztót. Ennek során megpróbálhatja saját társadalmát is igazságosabbá, kiegyenlítettebbé tenni, felszámolva a hazai elégedetlenségek legfőbb forrását. Az a probléma, hogy Kína egypártrendszere még kevésbé alkalmasnak bizonyulhat a könnyű pénz kezelésére, mint Amerika, amely – minden vállalati és személyes mohóság dacára mégiscsak büszkélkedhet a fékek és ellensúlyok egy kidolgozott rendszerével. Hogyan lehet odadobni két millió dollárt az asztalra egy olyan rendszerben, amely hírhedten korrump és a legkevésbé sem átlátható: 2009 márciusában állítólag a párt saját idősebb

káderei figyelmeztettek arra, hogy a korrupció kisiklathatja az újabban meghirdetett többmilliárdos gazdasági élénkítő csomagot.⁶

A patrióta konszenzus (és akiknek nem kell)

Kína integrálódása a világgazdaságba 1992 után, nevezzük ezt akár globalizálódásnak, akár Kimerikának, mélyreható következményekkel járt a belpolitikában is. Segített a kommunista pártnak új legitimitációt találni magának az 1989-es kudarc után, és alaposan átalakította a kínai társadalom egészét, új osztályok és csoportok felemelkedéséhez járulva hozzá, és új törésvonalat hozott létre potenciális konfliktusokra szolgáltatva új alapot. Túl mindezen új célokot nyújtott a kínai társadalomnak, amit a legjobban a már a 80-as években megfogalmazott népszerű jelszó fejez ki: „Meggazdagodni dicsőség”. A kor másik népszerű jelszava: „Vannak, akik elsőnek gazdagodnak meg”, a trend fonákját foglalta össze, de az élet-színvonalbeli egalitarizmus évtizedei után a kínaiak hajlandók voltak elfogadni egy bizonyos fokú egyenlőtlenséget az egyről kettőre jutásért cserébe. Az 1992 utáni new deal részét képezte a személyes szabadság mindaddig példátlanul magas foka is. A személyes élet nagyrészt Kínában évtizedeken át a rezsimek meghosszabbított keze ellenőrizte, amit úgy hívtak „munkahelyi egység” (*gongzuo danwei*), beleértve az olyan magánügyeket is, mint a házasság és a család. Az állami vállalatok eróziójával a munkahelyi egységek is engedtek a szorításukból, a pártállam sok más polipkarjával együtt, beleértve a mindenütt ott lévő utcabizottságokat, sőt még magukat a pártsejteket is. Az átlagembereket nagyjából hagyják, hogy úgy éljenek, ahogy akarnak, hacsak nem avatkoznak bele ostoba módon a politikába, ami a párt kizárólagos felségterülete maradt. Ezek az új személyes szabadságok a magánvállalkozással kereshető pénzzel kombinálva a lehetőségek új világát nyitották meg, ami sokak szemében végtelenül kecsegtetőbbnek tűnhetett a politikánál.

A gazdasági liberalizálás gyümölcsseit szelektív módon osztották el. Az egypártrendszerbe való bekerüléshez szükséges pontokat még mindig az

apparatszikok kontrollálják, és az emberek üzleti sikerei nagyban függenek a politikai kapcsolataiktól, a sokat kárhozott „összeköttetésektől” (a hírhedt *guanxitól*). Ez előrelátható módon súlyos korrupcióhoz vezetett, ami állandó alapot ad a nyilvános méltatlankodásra.

Ennél is fontosabb, hogy az egész Kimerika modell az olcsó munkaerőn áll vagy bukik, amely az ország belsejében lévő vidékekről áramlik a Kína keleti partvidékén lévő nagyvárosokba, amelyek exportra termelő központokként működnek. A legutóbbi időig a migráns munkásokat akadályozta a hivatalos lakhatási engedélyhez kötöttség, az ún. *bukou* rendszere, ami a városokban való tartózkodásukat csak félig legálissá, ha nem kimondottan illegálissá tette. Ennek következtében a kínai belső vándormunkaerő sokszor ugyanolyan jellegű kizsákmányolásnak van kitéve, mint amilyent rendszerint a nemzetközi migrációhoz szoktak asszociálni. Helyzetük nagyjából az útlevelel nem rendelkező, illegális mexikói vándormunkásokéhoz hasonlítható az Egyesült Államok déli részén. A legfőbb különbség a nagyságrendjükben van – a hivatalos kínai statisztikák szerint mintegy 130 millió ingázó munkás robotol a városokban minden nap. A Kimerika válsága előtt mintegy 20 milliót küldtek vissza közülük a falvakba.

Ha a vándormunkaerő a vesztese ennek a rendszernek, a nyertese a városi középosztály. Ők jutnak hozzá az olyan társadalmi szolgáltatásokhoz, mint a nagyrészt ingyenes oktatás és egészségügyi ellátás, ami többnyire nincs meg vidéken, és ők látják hasznát azoknak az infrastrukturális beruházásoknak, amelyek egyes városokat világszínvonalú metropoliszokká alakítottak. Ők rendszerint az új, globalizált, „kimerikai” gazdaság közép- és felső szintjeit töltik be, a futószalag melletti robotlást meghagyják az iskolázatlan, papírokkal nem rendelkező vándormunkásoknak.

Már 1978 végén is, amikor Kína először fogott bele a piaci reformokba, az elérhető városi jövedelem a két és félszerese volt a falusi nettó jövedelemnek, 2006-ra ez az arány 3,3-ra emelkedett. Justin Yifu Lin, a Világbank vezető ökonómusa szerint

el is temették, a sírkeresztre pedig hamis nevet írtak. Mert szégyen, hogy ilyen könnyörtelenül végeztek Minden Idők Legnagyobb Géníuszával.

Akkor nem lehetett másképp intézni a dolgot, ezt sok romántól hallottam. Az általános zűrzavarban Ceaușescu halála volt az egyetlen logikus megoldás. Nyugdíjba nem akart menni, ezért kellett sírba küldeni. Ő a mi áldozati bárányunk, akit a forradalom oltárára helyeztünk – a halála nélkül nem született volna meg az új Románia. Az ő vérével kellett megjelölni, ahogy a régi Románia is magán viselte a bélyegét.

A románok most is emlékeznek: annyit jelentett ez az ország, amennyit Nicolae Ceaușescu. Minél nehezebben élnek most, annál jobban vágyoznak az elmúlt idők után, amikor fiatalok voltak az emberek, családot alapítottak, és adott nekik az állam lakást, helyet a gépkocsi-kiutalási listán, televíziót és telefont.

Egy 2010-es közvélemény-kutatás szerint a románok 61 százaléka tartja hasznos ideológiának a kommunizmust. Az állampolgárok 46 százaléka társít pozitív dolgokat a Ceaușescu-kormányok időszakához. Csak a románok 2 százalékanak jut eszébe a nyomor a régi időkről. Manapság sokan mondják gondolkodás nélkül, hogy sosem volt olyan rossz, mint most.

Mi sem egyszerűbb annál, mint pénzre váltani a nosztalgiát, ezt ismerték föl a reklámügynökségek. Piacra dobták már a Ceaușescu vodkát, mobiltelefonokhoz használták föl a diktátor képmását, még egy csokoládészet reklámkampányában is megjelent az „édes Ceaușescu”. A *Nicolae Ceaușescu önéletrajza* című filmben, amely ügyes kézzel összevágott televíziós felvételekből áll, olyannak ismerjük meg a diktátort, amilyennek magát akarta látni, és amilyennek a mindennapokban látszott: kicsit kétbalkézes, nem tud táncolni, amikor pedig röplabdázik, elszalaszt minden labdát, olyan bátyónak látjuk, aki bárgyú mosollyal próbálja leplezni ügyetlenségét, ő a Nép Atyja, aki gyermekeinek integet, és sosem fárad el a keze.

Arról faggatták a televízióban a dokumentumfilm rendezőjét, Andrei Ujicát, milyen szavakkal írma le a diktátort.

– Marxista, nacionalista hazafi, következetes és megvesztegethetetlen. Profi politikus.

Az *Adevărul* című napilap hasábjain reagált rá Andrei Pleșu: „Kár, hogy Ujicá elment Romániából 1981-ben, amikor kezdett nagyon rosszra fordulni a helyzet. Ha marad, biztos nem engedhette volna meg magának ezt a gyengéd elnézést, amellyel a távolból tisztel meg bennünket. Mit számít az, hogy Ceaușescu hazafi volt? Az volt Hitler és Sztálin is. Az 1989-es forradalmat értsük úgy, mint a románok részéről megnyilvánuló viszonzatlan szerelmet? Azonkívül – teszi hozzá Pleșu – Ceaușescu valóban megvesztegethetetlen volt, mert hogy is lehetne megvesztegetni egy diktátort, aki a markában tartja az országot, és mindent megtehet, amit csak akar? Egy diktátort csak a tulajdon hatalma korrumpálhat.”

– Rászolgált minden egyes golyóra, amit kapott – mondja Dan Popescu galériatulajdonos. – Most is ez a véleményem. De szégyellem, és szégyellem azt is, ahogy intézték ezt az ügyet. Nem tudom, hogy ez általános vélemény-e. Az

embereket nem foglalkoztatja a Ceaușescu-ügy, a megélhetés jár az eszükben, a legfiatalabb nemzedék teljesen közömbös ebben a kérdésben. Bizonyos mértékig jó, hogy nem telepedik rájuk a múlt terhe. De a fiatalokban nincs meg az immunitás, nincsenek diktatúra elleni antitestjeik. Pedig újra és újra megteremtődik a tekintélyuralom. Újra megteremtődik a gonosz. A szabadság olyan, mint a levegő. Ha van levegőd, nem érzed, hogy szükséged van rá. De ha nincs, fuldokolni kezdesz. Azt hiszem, ez a fajta önvédelmi reakció kihál a legfiatalabb nemzedékből. A fuldoklás reakciója. Az emberek mindent elfogadnak, nem érdekli őket semmi ügy igazán.

Cosmin háza a Piața Munciin olyasmi volt az összes ismerőse számára, mint egy puha fészek. A szófán egy alkotói válságban szenvedő művész, a kertben egy munkanélküli, depressziós terapeuta, egy masször, aki tetoválni tanul, én pedig a padlásszobában próbálok írni valamit, de nem megy.

– Nézz meg engem – mondta egyszer Cosmin. – Nem csinálok semmit, tökéletesen átlagos vagyok. Pedig egyetemre járok, könyveket olvasok. Németországban azt, aki nem dolgozik, a társadalom söpredékének tartanak, itt viszont úgy tehetek, mintha értelmiségi lennék, mert az egész társadalom ugyanolyan passzív, mint én vagyok. A románok nem bíznak a politikusokban, és nem tudják, mit kezdjenek a szabadságukkal.

Mindannyian a régi rendszer árvái vagyunk – folytatta Cosmin. – Gyerekek vagyunk, azt várjuk, hogy élelmet és eszközöket kapjunk a kormánytól, ahogy a kommunizmusban is megkaptuk ezeket Nicolae papától és Elena mamától. De a szülők itthagytak minket. Magadnak kell megszerezned az élelmet. A románok viszont nem akarják a szabadságot, nem akarnak aggódni a mindennapi betevő miatt. Nemrég huszonöt százalékkal csökkentették a béreket a közsférában, képzeld el, mit ki nem kell találniuk a túléléshez. Kinek kell a szabadság, ha nincs mit enni?

Bólogatok. Az egyetlen luxus, amit egyesek megengedhetnek maguknak, az emlékek törlésének luxusa. A románok törlik a memóriájukból a Securitatét, a szájkosarat, az elnyomást, a nyomort. Csak „a biztos holnap” emléke marad, ami már a múlté.

Megyek egy bukaresti utcán, omladozó, telegrafittizett házak, plakátosz-lányokkal borított, hámló homlokzatok mellett. Töredezett járdán lépdelek, amelyet autók torlaszolnak el, egy lökhárító és egy kiürített bolt kirakatüvege között nyomakodom át. És meglátok egy plakátot az üvegen: rajta Nicolae Ceaușescu arca egy izmos hős testére applikálva. Ez a mi halott hősünk a maga teljes abszurditásában, amint jóságosan mosolyog a járóelőkre. Jó, hogy meghalt. Kár, hogy meghalt.

(részlet egy riportkönyvből)

MIHÁLYI ZSUZSA FORDÍTÁSA

Ahogy egy új hidegháborútól való félelem kísértete kezdi bejárni Európát, úgy válik egyre sürgetőbbé annak tisztázása, milyen is a Putyin-féle rendszer természete és mik is az aspirációi. Alekszandr Etkind egy újabb cikkében azt állítja, hogy Putyin akcióit Ukrajnában úgy kell értelmezni, mint egy preventív ellenforradalmat, arra irányuló törekvést, hogy a Majdan-típusú tüntetéseket tartóztassák az orosz határnál.⁵ Etkind ugyanakkor tagadja a folytonosságot a putyinizmus és a sztálinizmus között. És valóban, az emberi jogok és a politikai szabadságjogok semmibevétele, a masszív és manipulatív propaganda és az „ötödik hadoszlop” elleni uszítás dacára Putyinnak egyáltalán nem sikerült kiépíteni egy totalitárius rendszert, és még kevésbé sikerült ezt rákényszerítenie Oroszország szomszédaira. Putyin Oroszországa integrálódott a világ gazdaságba, politikai és üzleti elitje számára a Nyugat az a hely, ahol elköltheti a pénzét, ahol taníttathatja a gyerekeit és ahol eltöltheti a nyári szabadságát. Putyin minden arra irányuló ambíciója ellenére, hogy ő legyen a Nyugat-ellenes konzervatívizmus vezéralakja, Oroszország nem lesz képes ideológiai kihívást jelenteni a Nyugattal szemben és nem áll szándékában átvenni a bolygó irányítását. A mai többpólusú világban a hidegháború két-pólusú szerkezete már nem működőképes.

A hidegháború fantomja

És mégis, a hidegháború fantomja jelen van a mai orosz politikában mint egy kollektív geopolitikai trauma, ez motiválja a putyini vezetés látszólag irracionális, politikailag és gazdaságilag költséges/sokba kerülő döntéseit.

Miközben a Nyugat a hidegháború utáni világrend kialakulásának 25. évfordulóját ünnepli, Oroszország felől nézve olyan, mintha a hidegháború soha nem ért volna igazán véget, legalábbis nem egy fair megegyezéssel. Ehelyett Oroszországot rákényszerítették, hogy adja meg magát és adja fel geopolitikai érdekeit egy olyan homályos ígéretért cserébe, hogy egyenrangú félként fogják kezelni. Oroszország uralkodó elitje nem akarja tovább véka alá rejteni, hogy elégedetlen a játékszabályokkal. Bár Putyin Oroszországa nem tér vissza a hidegháborúhoz, annál inkább a 19. századi realpolitikához, az erőpolitika, a stratégiai érdekek és a befolyási övezetek nyelvéhez. Orosz perspektívából nézve az USA sosem hagyott fel az ilyesfajta realpolitikával, a hidegháború utáni Európai Unió pedig érdekes, de kivihetetlen vállalkozás, amit elkerülhetetlenül alá fognak ásni a nacionalista erők. Nem csoda, hogy Moszkva az EU-projekt radikális jobboldali (és baloldali) európai ellenzőire számít, akik lelkesen támogatják Putyin húzásait.

Az orosz politikával jelentkező veszély nem annyira a teljes fegyverzetben vívott hidegháború veszélye, mint inkább a revansizmus és nacionalizmus szellemének visszatérése, ami az 1930-as években kísértett Európában, területek anektálásának és határkiigazításoknak a szelleme a nyelvi kisebbségek és „honfitársak” védelmének ürügyén. És mint annak idején, az ilyen politika könnyen torkollik valódi háborúba. Az elmúlt húsz évben többször megfogalmazódott az az aggodalom, hogy Moszkva éppen úgy felhasználhatja a posztsovjét országok orosz nyelvű lakosságát, ahogyan Hitler

használta fel az etnikai németeket a két háború között Európában. Az 1990-es években azonban Oroszország túl gyenge és instabil volt, túl bizonytalan lábakon állt ahhoz, hogy kijátssza az etnikai kártyát a határain kívül, el volt foglalva a saját etnikai nacionalizmusaival és szeparatista mozgalmával vívott harccal, a legfeltűnőbbben Csecsenföldön. Moszkva stratégiája a poszt-sovjét térségben az Eurázsiai integráció volt, amely az EU-projekt logikáját látszott követni. A poszt-sovjét integráció egyáltalán nem volt mentes az erőpolitikától, és nyilvánvalóan az orosz érdekeket szolgálta a „közel-külföldön”, de legalább nem állt szándékában a szomszédos államok tönkretévese.

A Krím anektálása és az a fenyegetés, hogy képes minden eszközt bevetni Ukrajnában, a katonai intervenciót is beleértve az oroszok és oroszajkúak jogainak védelmében, azt jelezte, hogy a Kreml „az etnikai területek egyesítésének” erőszakos útját választja az államközi integráció helyett. Más szóval Európa nem a hidegháborús körülmények közé tér vissza (amikor a nukleáris egyensúly garantálta a határok sérthetlenségét), hanem – a legjobb esetben – a 19. századi erőpolitikába csúszik vissza, vagy a legrosszabb esetben – a fékezhetetlen nacionalista ambíciók és totális bizalmatlanság világába, ami annak idején a második világháborúhoz vezetett.

Vajon Putyin akaratlanul is egyesíteni fogja-e a Nyugatot, ami az elmúlt évtizedben ellentmondásokba és viszálykodásba merült, és eljátszotta vezető szerepét a globális politikában? Vajon az ő agresszív politikája képes lesz új életet lehelni a NATO-ba és rákényszeríteni az EU-t, hogy tüljusson az Oroszországtól való energiafüggőségén? Milyen határozott lesz a Nyugat állásfoglalása az európai biztonság Putyin ukrán akciói által felforgatott alapjainak védelmében?

A putyinizmus nem kommunizmus, mégis úgy tűnik, mintha nyugaton sokan hajlanának arra, hogy megértsék, sőt akceptálják Moszkva akcióit. Putyin a realpolitika nyelvét beszéli, és bár az európai vezetők feltehetőleg elutasítják a politikai stílusát, mégis túl gyakran engednek az érveinek.

KARÁDI ÉVA FORDÍTÁSA

© Tr@nsit Online Freedom Express

© Eurozine 2014-06-13

¹ Lásd pl. rusvesna.su

² Vladislav Inozemtsev, „How to win Cold War II?” in: Eurozine, 28 March 2014 www.eurozine.com/articles/2014-03-28-inozemtsev-en.html

³ Fedor Lukyanov, „Vozvrashchenie na razvilku 1989-go”, Gazeta.ru, 3 April 2014, iphone-rss.gazeta.ru/comments/column/lukyanov/5978717.shtml

⁴ Lev Gudkov, „Negativnaia identichnost”, NLO 2004

⁵ Alekszandr Etkind, „Eine präventive Konterrevolution”, www.nzz.ch/meinung/debatte/eine-praeventive-konterrevolution-1.18275438

Mi lesz itt? Mi leszünk itt.

Kóda

(1989)

Cséri Piroska vagyok, két gyermek anyja és testneveléstanár a Diadal úti Alapítványi iskolában. Mi vezetjük be a számolgyűjtést kötelezően ajánlott tömegsport jelleggel. Lányoknak: szittyá callanetics. Ez itt a férjem: Géza. Informatikatanár, neki is volt egy projektje, a retinakurzos rovársírás, de nem támogatta a KIK. Hogy hol ismerkedtünk meg? Balcsin. Nagyon romantikus volt. A kertmozi mellett a Hatlépcsősben szökkent szárba a szerelmünk. Odaült, megkínált cigivel. Kék Szofi, az igazi magyar íz. A lugas alól édesen szólt a szintetizátor. Kérdeztem tőle, kire szavazott?

Tudjuk, merjük, tesszük.

Szabad madarak?

Igen, és te?

Mi lesz itt? Mi leszünk itt.

A nyugodt erő. Te Piroska, megkérdezhetem, miért szavaztál a nyugodt erőre? A demokratikus ellenzék azért mégis letett már valamit az asztalra.

Mert bevették ezt a izé, demográfiai csökkenést.

Mit csináltak?

Hogy fogy a magyar.

Fontos az is, de a lényeg, hogy a nyugat segít a gazdaságot talpra állítani.

Kamionnal hozzák az aranyat meg a dollárt. Szólásszabadság.

Világútlel.

Piroska, lehet, hogy az ősrobbanás pillanatában mi két csillag-porszem voltunk és azóta keressük egymást? Te is érzed?

Valamit érzek. Jé, kezdődik a film.

Mit játszanak?

Vili, a veréb.

Kisétáltunk a mólóra. Ez itt a magyar tenger, mondta Géza, tele szabad hallal. Nem látott a sötétben, de azt suttogta, milyen forró vagy és milyen barna!

(1999)

Hatlépcsős?! Így sokkal eurokomfortabb: Lakeside Wine House. Jön a külföldi, elkölti a pénzét, gazdagszik az ország, több lesz az óvoda, többet szülnék a nők.

Nagyon vicces.

Egészségünkre.

Papa, mit isztok?

Fröccsöt.

Finom?

Nem. A víz jó, de a bor rossz.

Miért isztok rossz bort?

Hogy holnap a strandon tudjunk venni neked vattacukrot.

Nincs pénzetek?

Nincs.

Miért nincs?

Tanároknak nincs.

Kinek van pénze?

Olajszókitó bácsiknak. Egyél szépen.

Kik az olajszókitó bácsik?

Rossz bácsik.

Lehetek én is olajszókitó bácsi?

Na de most letörök a szarvukat.

Ki töri le, anyu?

Szinte látom, hogy a Torgyán papa bá töri le a maffia szarvát, egyiket a másik után.

Inkább, mint a pufajkás haverod.

Apa, ne politizáljatok, annyira unalmas. Menjünk moziba!

Mit adnak?

Mátrix. Nem gyereknek való.

Úristen, ez a Keanu Reeves.

Én is nézni akarom a Keanu Reeveest!

Ez egy felnőtteknek szóló sci-fi. A jövőben játszódik.

Nincs is jövő, papa.

Nincs? Miért ne lenne?

Mama mondta, hogy addigra elfogyunk.

Hülyeséggel tömöd a gyerek fejét?

Írta a Magyar Nemzet, hogy ilyen ütemben 3000-re két magyar marad, egy férfi és egy nő, ha szerencsénk van. Kiszámították. Osztrák három. Öt román. Slussz.

Öt román?

Karcsi szerint év végén jön a vajtuké.

Mi jön?

Vajtuké.

Ki az a Karcsi?

A padszomszédja.

Nem értik a gépek a 2000-et, kész, világvége.

Marhaság.

GARACZI László

Mintha élnél
Jelenkor, 1995,
1999, 2004

Pompásan
buszozunk!
Jelenkor, 1998

Az olyanok, mint te
Jelenkor, 2000

Csodálatos
vadállatok
Jelenkor 2001

Nevetnek az
angyalok
Jelenkor, 2002

Gyarmati nő
Jelenkor, 2005

MetaXa
Magvető, 2006

Arc és hátraarc
Magvető, 2010

„Prédales”
Magyar Lettre
Internationale, 25

„Tánc, mérge,
alkohol”
Magyar Lettre
Internationale, 27

„Mész, mész és csak
kolbász”
Magyar Lettre
Internationale, 32

„Tálalkozás
a bolondok
tornyában.
A kanál”
Magyar Lettre
Internationale, 34

„Jó lesz nekünk”
Magyar Lettre
Internationale, 37

„Versek 1981-ből”
Magyar Lettre
Internationale, 38

„Egy ego
megtisztítása”
Magyar Lettre
Internationale, 47

„Részeg pogácsa”
Magyar Lettre
Internationale, 48

2014/15 tél

„Csodálatos vadállatok”
(forgatókönyv)
Magyar Lettre
Internationale, 50

„A biotörpe”
Magyar Lettre
Internationale, 45

„Tépések és tapadások”
Magyar Lettre
Internationale, 60

„mennyország”
Magyar Lettre
Internationale, 65

„Veszett”
Magyar Lettre
Internationale, 78

„Fülcimpa. Az ideológia malomkövei”
Magyar Lettre
Internationale, 81

„Néma”
Magyar Lettre
Internationale, 88

(Nagy Ildikó Noémivel)
„Két szelet prágai sonka”
Magyar Lettre
Internationale, 57

(David Muradjannal, Jacek Pacochával, Peeter Sauterrel)
„Tickets, please! – A jegyeket kérem!”
(drámarészlet)
Magyar Lettre
Internationale, 53

„Ki is itt a provokatív fenegyerek?”
litera-nagyvizit
Magyar Lettre
Internationale, 51

Nem lesz vájtuké?
Nem kell mindent elhinni, kisfiam. Igyad azt a finom szörpöt.
Nem vagyok szomjas. Felmászhatok a fára?
Dehogyan mászol.
Meg akarom nézni a Keanut.
Jössz le onnan, de azonnal!

(2009)

Milyen az a hamburger?
Szar.
Hogy beszélés?
Ahogy akarok.
Szólj rá, én már nem bírok vele.
Ha nem jó, ott hagyod, de nem beszélhetsz így az asztalnál.
Különbén is nem hamburger, hanem fásirtos zsemle. Itt az étlapon: fásirtos zsemle nemzeti salátával.
Árpád Vére Csárdaborozó. Múltkor mi volt a neve?
Tök mindegy. Nimród snack.
Fater, mi az a öszödi beszéd?
Az öszödi beszéd...
Épp te fogod elmagyarázni.
Miért ne magyaráznám el?
Hogy eltorzítsd a gyerek világnézeti fejlődését. Na figyelj, az öszödi beszéd az egy ilyen...
Anyád tornatanár, nem ért hozzá.
Te értesz.
Átmehetek a moziba?
Mit adnak?
Avatar.
Már láttad, nem?
De nem három dében.
Honnan tudod, hány dé?
Na, ez anyád: hány dé.
Egyszer még kicsi voltál, felmáshoztál a fára, úgy nézted a filmet.
Mennyi a jegy? Szerintem innen is látszik.
Két dében néztem megint a három dé?
Szerintem ez három dé, csak nagy a füst. Különbén is félórája elkezdődött.
Na, ott vannak.
Kik?
A navik a Pandóran.
Mit csinálnak?
Sokasodnak.
Fúj!

(2039)

Piroska néni, elmondaná, hogy ismerkedett meg a néhai férjével?
Hát, aranyoskám, a Köpködősben történt, még 89-ben, a lejtős utcán.
Odaült, aszongya, figyu, nem ismerjük mi egymást? Géza vagyok.
Kit érdekel, apukám, ki vagy, ülj le, azt igyál.
Te kire szavaztál?
Közöd?

Győztesre kell szavazni, tod? Ja, bocss, kiskorúak nem szavazhatnak, haha!
Szívta a büdös cigit, mezítlábás Fecskét vagy mit, egyiket a másik után, és nyomta a süket dumát.

Csumelom a burácskádát, kó kóla?
Kopjál le.
Mi baj? Pálinka? Ezt csinálod velem? Rosszalkodjunk!
Mi van?
Szaporodjunk, na?
Szaporodjál mással.
Add a szádat! Csücsöríts.
Kuss te már.
Nem vagyok rád démonikus hatással? Voltál már az Ősbumm-diszkóba?
Mibe?
Dj Atom tolja a zajt.
Vidd innen a mocskos kezed!
Ilyen vagy? Vigyázz, ráfázol!
Rá! Mire?
Sírni fogsz. Kacérokodsz, aztán ezt csinálod?
Hívom a haverom, megcsap, kizöldülsz.
Másszunk be a moziba?
Dehogyan mászolok.
Megyek Bécsbe Máriahilferre, elájulnál. Jó fej vagyok. Móló? Jössz? Veszünk gépfagyit! Hattyúk! Múltkor az egyik átrepült Dörgicsére! Na, huncutkodunk?
Kopj már le, paraszt!

(2989)

Jane Li Piroska a nevem, input koordinátor vagyok egy klónfejlesztőben.
Szüleim gondot fordítottak rá, hogy a *kingol* mellett elsajátítsam a magyart is. Felnőtt koromban tudtam meg, hogy él még egy magyar a Main körút és a Jüan Salétrom utca sarkán: John Wu Géza. Arról beszélgettünk, kik voltak a híres magyarok. Soroltam a neveket, mondtam neki, hogy Isten magyar volt és hogy tudja-e, honnan származunk.
Sumérok?
Nem.
Hunok?
Nem.
Szkíták?
Nem. Gondoljon rá, mi volt régen a Kárpát-medence.
Mi volt?
Tenger. A magyarok pedig, na? Mik voltak a magyarok? Igen: halak! Ezért nyertünk annyi aranyat úszásban. Ezért vezettük az alkoholfogyasztási statisztikákat. Közel hajolsz egy magyarhoz, tengerzúgást hallasz és delfin hívja a társát... Megfogtam John Wu Géza kezét, a vizuális szenzorába zoomoltam. Fölpattant a székből és kimenekült. Többé nem láttuk egymást és a magyarok sorsa megpecsételődött.

